

Research Paper

An Analysis of Social Justice with an Emphasis on the Development of Middle Cities the Case Study of East Azarbaijan Province

Ali Taghipour¹, Mohammad Reza Rezaei^{*2}, Rahim Sarvar³

1. Department of Geography, Tehran Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

2. Department of Geography and Urban Planning, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

3. Department of Geography, Tehran Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

ARTICLE INFO

PP: 599-615

Use your device to scan and
read the article online

Keywords: *Development, Social Justice, Middle City, East Azerbaijan*

Abstract

Reducing spatial inequality and eliminating economic and social duality as one of the main goals of development has been the focus of many development theorists. Regional and spatial inequality is intensifying, which is an obstacle to national development. Therefore, balanced and coordinated development is considered a very important prerequisite for achieving stability and all-round development of the country. The main goal of this article is an analysis of social justice with an emphasis on the development of middle cities. The current research is a kind of mixed research that was obtained by using statistics (semi-structured questionnaires) and statistics (Likert questionnaire) in the first stage, social factors in the study area from the point of view of local users. Using informal interviews to achieve this goal, various interviews were conducted with 50 experts who have at least a university degree. The research results show that population increase and urbanization growth are two phenomena that mutually affect each other and have also affected the composition and distribution of the population. Examining the population studies of the province at the urban and rural levels shows the significant superiority of population adaptability and population growth in the urban areas compared to the rural areas of the province. The proportion of the urban population of the province has increased from 55.5% in 1365 to 61.84% in 1375. In 2006, this figure reached 66.67% and in 2011, this figure increased to 69.25%. In 2015, the proportion of the population living in urban areas has increased by 71.86 percent.

Citation: Taghipour, A., Rezaei, M. R., Sarvar, R. (2024). **An Analysis of Social Justice with an Emphasis on the Development of Middle Cities the Case Study of East Azarbaijan Province.** *Geography (Regional Planning)*, 13(50), 599-615

DOI: 10.22034/jgeoq.2024.357853.3840

* **Corresponding Author:** Mohammad Reza Rezaei **Email:** rezaeimohammadreza20@yahoo.com

Copyright © 2024 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

Reducing spatial inequality and eliminating economic and social duality as one of the main goals of development has been the focus of many development theorists. One of the basic problems of planning in the current situation is the imbalance caused by the unbalanced distribution of regional facilities. The continuation of such trends makes urban networks unbalanced and perform poorly. Due to the rapid growth of large cities in developing countries and the emergence of problems related to housing shortages and increased unemployment, some researchers have suggested that development plans should be formulated based on emphasizing the dynamics of middle cities. In Iran, regional disparities and disparities are increasing to an alarming extent, and this situation has led to serious problems such as the transition from poor areas to more prosperous and developed areas. At the same time, East Azerbaijan region is the most developed region with abundant natural resources, diversity of weather, favorable climate and in agriculture, industry, mining, tourism, as well as the many talents and capabilities of the people, but at the same time, with It faces many challenges and problems, which is known as the first immigration region of the country. In order for these cities to be considered suitable living environments and developed, they must improve the facilities of their residents and citizens and work sustainably and properly in four aspects: 1. Creating a good quality of life and fair opportunities for all citizens 2. Being competitive with other cities in the country 3. Having proper leadership and management 4. Financial self-sufficiency. Inequality and imbalance in the optimal distribution of facilities caused by previous unprincipled policies in locating industries and services in regional growth poles (Tabriz) and the tendency to concentrate in one or two large cities as dominant and spatial. Cities are important problems that arise as a result of various factors under the influence of mechanisms regulating economic, social and political structures. The main cause of this problem is the lack

of accurate identification of different dimensions of the gap and disproportionate policies that will be applied to achieve this goal. Therefore, it can be said that the importance of this research lies in attracting the attention of managers and development planners to adopt policies and programs to reduce regional inequalities with a detailed understanding of the various dimensions and angles of the existing situation and identifying the backward areas of the province. In this regard, efforts should be made to develop underdeveloped regions and cities in the context of economic equality and social justice in order to reduce inequality. Meanwhile, urban development planning and management in the form of regional and national programs plays an important role as a logical and useful strategy to eliminate inequality in the region. Therefore, the main goal of this research is to investigate social justice studies with an emphasis on the development of the middle cities of East Azarbaijan province.

Methodology

The current research is a kind of mixed research that was obtained by using statistics (semi-structured questionnaires) and statistics (Likert questionnaire) in the first stage, social factors in the study area from the point of view of local users. In the statistical analysis section, the research data is described using statistics such as frequency, average, standard deviation, and difference value, and in the statistics section, the most important statistical method used in this research is statistical analysis.

Results and Conclusion

The idea of justice and equality is one of the most controversial ideas in the history of political thought, and many definitions and ideas have been presented about it. In other words, since the inequality between people has arisen, the problem of equality and trying to implement justice has also arisen. The importance of the issue of justice increases when it is applied to human spaces such as societies. Today, the various socialist cities are completely alienated from each other, and the gap between the rich and the poor is constantly widening. In

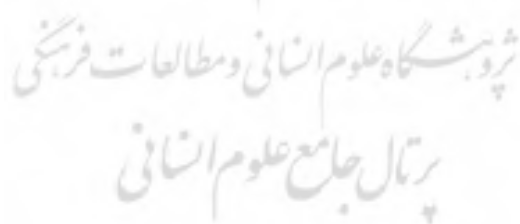
developed countries, urban dwellers have access to all social assistance facilities at a reasonable cost. Based on this fact, it is argued that a dangerous situation is quickly occurring in some cities. In addition to lack of resources, this problem is due to unplanned growth and inadequate work distribution methods. In this research, it has been tried to show the social justice situation in Tabriz city by using research studies and by using population, transportation, education and education sources. The findings

show that according to experts and leaders of different organizations, the most important point in realizing justice for people is economic knowledge and other factors that can improve decision-making and decision-making, design and reproduction of economic development. According to the research indicators, the sex ratio and the real employment rate have a higher average in the level of social justice in East Azarbaijan province.

References

1. Ahmadi, H., and Mahdavi, M., and Shukri Firouzjah, P. (2017). An analysis on the performance of middle cities in regional development (case study: Babol city). *Geography and urban-regional studies*, 8(29), 91-106. [In Persian]
2. Ali Akbari, Esmaghil, Shatrian, Mohsen, Sheikhzadeh, Fatemeh. (2018). Measuring social capacity in accepting the principles of smart growth in urban areas (case study: Kashan). *Urban Planning Geography Research*, 7(2), 239-264. [In Persian]
3. Amanpour, Saeed, Hassanpour, Sahar. (2017). An analysis on the dynamics of the urban hierarchy system of Golestan province (1355-90). *Thought of Geography* 9(18), 23-43. [In Persian]
4. Babakhanzadeh, Idris, Pakkideh, Iqbal, Heydari Far, Mohammad Raouf, Ahangari, Shorush (2013) Changes in the urban hierarchy system in Lorestan province in the period of 2015-2016. *Urban planning geography researches*. 2(3), 409-433. [In Persian]
5. Camagni, R. P. (1993). From city hierarchy to city network: reflections about an emerging paradigm. In *Structure and change in the space economy* (pp. 66-87): Springer.
6. Fang, C., Pang, B., & Liu, H. (2017). Global city size hierarchy: Spatial patterns, regional features, and implications for China. *Habitat international*, 66, 149-162.
7. Garakhlo, M., and Hosseini Amini, H., and Rajaei, S. (1387). The role of intermediate cities in the regional balance under study: the intermediate city of Shahreza (Isfahan province). *Geography and Regional Development*, 7(11), 147-166. [In Persian]
8. Ghasemi, F., and Rezaei, M., and Sotoudeh, H. (2012). Analysis of the urban hierarchy of Fars province during 1390-1345. *Research and urban planning*, 4(14), 41-60. [In Persian]
9. González-García, S., et al. (2019). "Embedding environmental, economic and social indicators in the evaluation of the sustainability of the municipalities of Galicia (northwest of Spain)." *Journal of Cleaner Production* 234: 27-42.
10. Hindu Mikael, Ivani Hadi, Nurtaqani Abdul Majid (1400), investigating the effect of changes in the spatial system of Mashhad houses on the contemporary lifestyle. *Haft Hesar Environmental Studies* 10(36): 35-58. [In Persian]
11. Imani, Bahram, Jodi Guller, Pouya, Heydarvand, Massoud. (2017). Analyzing the role of sustainable urban development indicators in the organization of urban decline areas (Case study: Aaliqapoi neighborhood of Ardabil, *Urban Planning Geography Research* 3(4), 717-733. [In Persian]
12. Kamran Dastjardi, Hassan, Ziari, Karamatullah, Ghorbani, Ramin. (1400). Evaluating the dimensions of the change of administrative territories in the metropolitan area of Tehran (case study: the political-administrative separation of Fardis from the city of Karaj). *Urban Planning Geography Research* 9 (2), 555-587. [In Persian]
13. Khaleji, Mohammad Ali, Hajinejad, Ajlal, Mahdikah, Amin. (2019). Spatial analysis of social justice in Tabriz metropolis using factor analysis. *Scientific-Research Quarterly of Regional Planning*, 10(37), 109-122. [In Persian]

14. Mostofi Al-Malaki, Reza, Shah Kerami, Nemat, Fatai, Mojtaba. (2016). Evaluation of the urban hierarchy system of Lorestan province in the period 1365 to 1390. *Human Geography Research* 49 (1), 151-166. [In Persian]
15. Qazalbash, Samia, Sajjadi, Jila, Sarafi, Mozafar, Kalantari, Mohsen. (1400). Explanation of dynamics and regional imbalances of urban settlements in Zanjan province. *Scientific-Research Quarterly of Regional Planning*, 11(41), 17-34. [In Persian]
16. Saif al-Dini, Frank, Pourahmad, Ahmed, Ziari, Karamatullah, Dehghani Alwar, Seyed Ali Nader. (2012). Investigating the platforms and obstacles of smart city growth in middle cities, a case study: Khorram Abad city, *Scientific Journal "Amaish Sarzemin"* 5(2), 241-260. [In Persian]
17. Saraei, M., and Shah Karmi, N., and Fatai, M., and Soltani, M. (2013). Determining the hierarchical system of cities in Lorestan province between 1335-1390 with neighborhood, entropy and class difference models. *Regional Planning*, 4(13), 1-12. [In Persian]
18. Sarvar, R. (2016). *Applied geography and Spatial planning*, Tehran: Samt
19. Shamaei, A., and Jumuri, A. (2013). Investigation and analysis of the evolution of the urban system of Ilam province during the years 1345 to 1385. *Regional Planning*, 4(14), 43-58. [In Persian]
20. Shurmij, Ramzan Ali, Badr Yafar, Mansour. (1385). Investigation and analysis of the spatial organization of the urban network of Qazvin province. *Geography of the Land* No. 2 (series 10)), 40-62. [In Persian]
21. Tsydenova, N., Vázquez Morillas, A., & Cruz Salas, A. A. (2018). Sustainability assessment of waste management system for Mexico City (Mexico)—based on analytic hierarchy process. *Recycling*, 3(3), 45.
22. Ziari, K., and Azizi, M. (2012). The characteristics of the middle city of Abhar, its role and function in the spatial development of Zanjan province. *Geographical Research*, 28(1 (serial 108)), 55-74. [In Persian]

مقاله پژوهشی

تحلیلی بر عدالت اجتماعی با تأکید بر توسعه شهرهای میانی، مورد مطالعه استان آذربایجان شرقی

علی تقی‌پور - دانشجوی دکتری گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

محمد رضا رضایی* - دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران.

رحیم سرور - استاد گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
شماره صفحات: ۶۱۵-۵۹۹ از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید 	کاهش نابرابری فضایی و حذف دوگانگی اقتصادی و اجتماعی به عنوان یکی از اهداف اصلی توسعه، مورد توجه بسیاری از نظریه پردازان توسعه قرار گرفته است. نابرابری منطقه‌ای و فضایی در حال تشدید است که خود مانعی بر سر راه توسعه ملی است. بنابراین، توسعه متوازن و هماهنگی پیش نیاز بسیار مهمی برای دستیابی به ثبات و توسعه همه جانبه کشور تلقی می‌شود. هدف اصلی این مقاله، تحلیلی بر عدالت اجتماعی با تأکید بر توسعه شهرهای میانی می‌باشد. پژوهش حاضر نوعی پژوهش آمیخته است که با استفاده از آمار (پرسشنامه‌های نیمه ساختاریافته) و آمار (پرسشنامه لیکرت) در مرحله اول، عوامل اجتماعی در حوزه مورد مطالعه از دیدگاه کاربران محلی به دست آمد. استفاده از آنها مصاحبه‌های غیررسمی برای دستیابی به این هدف، مصاحبه‌های مختلفی با ۵۰ نفر از کارشناسانی که با حداقل مدرک تحصیلی در دانشگاه تحصیل کرده‌اند، انجام شد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد افزایش جمعیت و رشد شهرنشینی دو پدیده‌ای هستند که به طور متقابل بر یکدیگر اثرگذار هستند و ترکیب و توزیع جمعیت را نیز تحت تأثیر قرار داده‌اند. بررسی مطالعات جمعیتی استان در سطح شهری و روستایی، نشان‌دهنده برتری قابل توجه جمعیت‌پذیری و رشد جمعیت در مناطق شهری در مقابل مناطق روستایی استان است. نسبت جمعیت شهرنشین استان از ۵۵/۵ درصد در سال ۱۳۶۵ به ۶۱/۸۴ درصد در سال ۱۳۷۵ ارتقا یافته است. در سال ۱۳۸۵ این رقم به ۶۶/۶۷ درصد رسیده و در سال ۱۳۹۰ این رقم به ۶۹/۲۵ درصد افزایش یافته است. در سال ۱۳۹۵ نسبت جمعیت ساکن در نواحی شهری به میزان ۷۱/۸۶ درصد افزایش یافته است. شاید بتوان گفت این تغییر و تحولات سریع جمعیت و افزایش سریع شهرنشینی فقط به مفهوم اسکان جمعیت در شهرها است، نه فرایند طبیعی توسعه شهرنشینی. به بیان دیگر تغییرات متأثر از توسعه واقعی اجتماعی، ارتقای سطح توسعه اجتماعی و ارتقای مکانیزاسیون در روستاها عامل اصلی افزایش جمعیت در شهرها بر اساس اصول توسعه مبتنی بر فرایندهاست؛ بنابراین به نظر می‌رسد بخش عمده‌ای از تحولات جمعیت در شهرهای استان و کشور حاکی از عدم کارآمدی نظام روستایی و ناکارایی تولید و درآمد در روستاها باشد که مباحث مربوط به حاشیه‌نشینی و فقر در شهرها فقط گوشه‌ای کوچک از بازتاب‌های اجتماعی جریان مهاجرت هستند.

واژه‌های کلیدی:

توسعه، عدالت اجتماعی، شهر میانی، آذربایجان شرقی.

استناد: تقی‌پور، علی؛ رضایی، محمد رضا؛ سرور، رحیم (۱۴۰۲). تحلیلی بر عدالت اجتماعی با تأکید بر توسعه شهرهای میانی، مورد مطالعه

استان آذربایجان شرقی. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۱۳ (۵۰). صص: ۶۱۵-۵۹۹

DOI: 10.22034/jgeoq.2024.357853.3840

مقدمه

اصطلاح توسعه پس از جنگ جهانی دوم به طور گسترده مورد استفاده قرار گرفت. این پدیده مقوله‌ای ارزشمند، چندوجهی و پیچیده است و مهمترین بحث برای فرآیند در کشورها به ویژه کشورهای در حال توسعه است. توسعه یک فرآیند پیچیده اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی است که با هدف بهبود مستمر زندگی کل جمعیت انجام می‌شود و توزیع عادلانه ثروت یکی از ارکان اصلی آن (مستوفی و همکاران، ۱۳۹۶). کاهش نابرابری فضایی و حذف دوگانگی اقتصادی و اجتماعی به عنوان یکی از اهداف اصلی توسعه، مورد توجه بسیاری از نظریه پردازان توسعه مانند میردال و تودارو قرار گرفته است (سرور، ۲۰۱۶). نابرابری منطقه‌ای و فضایی در حال تشدید است که خود مانعی بر سر راه توسعه ملی است (گزلباش، سجادی، صرافی، کلاتری، ۱۳۹۰). بنابراین، توسعه متوازن و هماهنگی نقاط، پیش نیاز بسیار مهمی برای دستیابی به ثبات و توسعه همه جانبه کشور تلقی می‌شود (گزلباش و همکاران، ۱۴۰۰).

یکی از مشکلات اساسی و برنامه ریزی در شرایط کنونی، عدم تعادل ناشی از توزیع نامتوازن امکانات منطقه‌ای است. تداوم چنین روندهایی باعث می‌شود شبکه‌های شهری نامتعادل و عملکرد ضعیفی داشته باشند. این امر منجر به از دست رفتن و زوال شهرها منجر شده است (امانپور و همکاران، ۱۳۹۷). رشد سریع شهرنشینی و فقدان سیاست‌های مناسب، به ویژه در کشورهای جهان سوم، تعادل بین مناطق را به هم ریخته و خدمات را مختل کرده است. اصول اساسی برای برنامه ریزی توزیع امکانات و خدمات در مناطق مختلف به اشتباه توزیع شده است (سرای و همکاران، ۱۳۹۳). با در نظر گرفتن پیش‌بینی سازمان ملل که تا سال ۲۰۳۰ بیش از ۶۰ درصد از جمعیت جهان در شهرها زندگی خواهند کرد، روشن است که جهان در آینده نزدیک بر پایه شهرها و شهرنشینی استوار است. رشد سریع شهرنشینی با توسعه شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و همراه نیست. بنابراین، توسعه متوازن و همه جانبه نیازمند دانش مناسب و برنامه ریزی مناسب و بهینه در سطح ملی و منطقه‌ای است که منجر به بهبود زندگی همه انسان‌ها می‌شود. بر خلاف کشورهای توسعه یافته در قرن نوزدهم با شهرنشینی سریع فقط در کشورهای در حال توسعه، کشورهای در حال توسعه از نوآوری‌های پیشرفته کشورهای توسعه یافته تقلید می‌کنند. به دلیل عدم توجه ویژه به نقش شهرهای متوسط و کوچک در سلسله مراتب شهرهای ایران حلقه مفقوده شبکه شهری کشور محسوب می‌شوند. به دلیل تسریع جریان‌های مهاجرت، شهرهای روستایی و کوچک و متوسط به شهرهای بزرگ تبدیل شده اند که برای سال‌ها مورد غفلت قرار گرفته اند (شورمیچ، ۱۳۸۵).

با توجه به رشد سریع شهرهای بزرگ در کشورهای در حال توسعه و بروز مشکلات مربوط به کمبود مسکن و افزایش بیکاری، برخی از محققان پیشنهاد کرده اند که برنامه‌های توسعه باید بر اساس تاکید بر پویایی شهرهای میانی تدوین شود، زیرا به دلیل با توجه به وجود فرصت‌های شغلی، آموزش و پرورش و سایر نیازهای اساسی، شهرهای بزرگ مقصد نهایی اکثر مهاجران روستایی و بین شهری هستند. (Tsydenova, Vázquez Morillas & Cruz Salas, 2018).

طرفداران شهرهای میانی در موضوع توسعه معتقدند که اگر چنین نیازهایی در شهرهای میانی برآورده شود مسیرهای مهاجرت تغییر خواهند کرد. دریافتند که به جای شهرهای بزرگ، شهرهای میانی مقصد نهایی مهاجران روستایی خواهند بود. یکی از ویژگی‌های اصلی شهرنشینی در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران، توزیع فضایی نامناسب شهرها در این مناطق است (هندو، ۱۴۰۰). در چنین کشورهایی، یک شهر پل مترو چند میلیون نفری با حمایت ویژه در سطح بسیار بالایی در حال توسعه است و کل کشور را در حوزه نفوذ سیاسی، اداری و اجتماعی-اقتصادی خود قرار می‌دهد (احدی، ۲۰۱۸). در نتیجه مشکلات و معضلات زیادی گریبانگیر سیستم شبکه شهری این جوامع خواهد شد و شبکه شهری این مناطق با عدم تعادل و ناهماهنگی‌های زیادی مواجه خواهد شد (شماعی، ۱۳۹۳).

نابرابری منطقه‌ای در بسیاری از کشورها، به‌ویژه کشورهایی که قلمرو حاکمیتی آنها در گستره جغرافیایی وسیعی قرار دارد، مانع بزرگی بر سر راه توسعه است. این نابرابری تهدیدی بزرگ برای دستیابی به توسعه متوازن منطقه‌ای است (R.P. Camagni, 1993) و دستیابی به وحدت و یکپارچگی ملی را دشوار می‌کند (کرکه آبادی، ۲۰۱۹). در ایران، نابرابری‌ها و نابرابری‌های منطقه‌ای تا حد نگران‌کننده‌ای رو به افزایش است و این وضعیت منجر به بروز مشکلات جدی مانند انتقال از مناطق فقیر به مناطق آبادتر و توسعه‌یافته‌تر شده است. گزارش توسعه انسانی ایران به تبیین این تفاوت‌ها و ارائه یکی از مهم‌ترین سیاست‌های توسعه انسانی در برنامه سوم توسعه برای پرداختن به برنامه‌ریزی فضایی به‌عنوان برنامه‌ای بلندمدت برای تحقق عدالت اجتماعی و تعادل منطقه‌ای می‌پردازد. وجود این تضادهای منطقه‌ای در ایران باعث شده است که شکاف توسعه‌ای بین مناطق توسعه‌یافته

و فقیر روز به روز افزایش یابد و عدالت اقتصادی و اجتماعی از بین رفته، عقب ماندگی و مناطق مرکزی از بین رفته است. امکاناتی برای جمع آوری خود (قرخلو و همکاران، ۱۳۸۷). این امر نه تنها منجر به رشد و توسعه کشور شده، بلکه روند کلی توسعه را ناعادلانه و کند کرده است. در راستای تحقق این امر، شناخت ظرفیت های مختلف مناطق محروم و روش های مورد استفاده و توسعه ظرفیت و پتانسیل رشد و توسعه مناطق محروم می تواند نقش مهمی در ایجاد تعادل منطقه ای داشته باشد.

در عین حال، منطقه آذربایجان شرقی با وجود منابع طبیعی فراوان، تنوع آب و هوا، آب و هوای مساعد و در کشاورزی، صنعت، معدن، گردشگری و همچنین استعدادها و توانمندی های فراوان مردم، توسعه یافته ترین منطقه است. منطقه در رتبه بندی مناطق کشور و همواره با چالش ها و مشکلات زیادی دست و پنجه نرم کرده و از این رو به عنوان اولین منطقه مهاجرتی کشور شناخته می شود. این شهرها از فقر روزافزون، آلودگی هوا، آلودگی آب و فاضلاب، آلودگی خاک ناشی از پسماندهای شهری و صنعتی، کمبود خدمات شهری، کمبود امکانات و امکانات شهری، کمبود منابع آب شرب و گسترش آنها رنج می برند. منجر به حاشیه نشینی، زاغه نشینی و رسمی می شود این مشکلات و مشکلات به دلیل عدم هماهنگی رشد جمعیت با رشد جمعیت و گسترش امکانات و امکانات مشهود است.

برای اینکه این شهرها محیط زندگی مناسبی در نظر گرفته شوند و توسعه یافته باشند، باید امکانات ساکنین و شهروندان خود را بهبود بخشند و از چهار جنبه پایدار و به درستی کار کنند. اولین و مهمترین چیز این است که برای زندگی قابل قبول باشیم و کیفیت زندگی خوب و فرصت های عادلانه را برای همه شهروندان حتی فقیرترین افراد فراهم کنیم. دوم اینکه باید با سایر شهرهای کشور قابل رقابت باشند. ثالثاً رهبری و مدیریت صحیح داشته باشند و چهارم اینکه از نظر مالی خودکفا باشند. همانطور که اشاره شد وجود دوگانگی و عدم تعادل منطقه ای در استان و عدم تعادل در توسعه ساختارها و روند فزاینده مشکلات اقتصادی و اجتماعی، نیاز به برنامه ریزی و رفع عدم تعادل ها، تقویت و رفع زیرساخت های اقتصادی است. مشکلات و معضلات اقتصادی و اجتماعی، فرهنگ و مدیریت این را به وضوح بیان کرد. در این استان وجود سطوح و مکان های مختلف که برنامه ریزی منطقه ای نقش مهمی در آن ایفا می کند، برنامه ای مناسب و موثر برای مقابله با این مشکلات است. نابرابری و عدم تعادل در توزیع بهینه امکانات ناشی از سیاست های غیر اصولی قبلی در مکان یابی صنایع و خدمات در قطب های رشد منطقه ای (تبریز) و تمایل به تمرکز در یک یا دو شهر بزرگ به عنوان مسلط و فضایی. شهرها مشکلات مهمی هستند که در نتیجه عوامل مختلف تحت تأثیر مکانیسم های تنظیم کننده ساختارهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی به وجود می آیند. این ناهنجاری ها و نابرابری ها با افزایش نقش دولت مرکزی و حضور ضعیف دولت های محلی در اقتصاد به دلیل تمرکز و ماهیت بخشی، مشکلات بیشتری را ایجاد کرده و در این صورت مشارکت مردم محلی کاهش یافته است و شهرها و شهرها به طور کلی با هم دیده نمی شوند. در نتیجه هنوز توزیع بهینه امکانات، رفاه و رفاه، حذف عدالت منطقه ای، شکاف توسعه و رفع عدالت اقتصادی و اجتماعی و دوگانگی منطقه ای در سطح منطقه ای و بین شهری وجود ندارد. علت اصلی این مشکل عدم شناسایی دقیق ابعاد مختلف شکاف و سیاست های نامتناسبی است که برای رسیدن به این هدف اعمال خواهد شد. با توجه به اینکه تمام تلاش ها برای یکسان سازی توسعه منطقه ای در جهت فراهم آوردن بهترین شرایط و امکانات برای توسعه همه جانبه در همه زمینه ها و به حداقل رساندن و در نهایت حذف تفاوت های کیفیت زندگی بین مناطق و شهرهای مختلف است، بنابراین می توان گفت که اهمیت این امر تحقیق نهفته در، جلب توجه مدیران و برنامه ریزان توسعه برای اتخاذ سیاست ها و برنامه های کاهش نابرابری های منطقه ای با شناخت دقیق ابعاد و زوایای مختلف وضعیت موجود و شناسایی مناطق عقب مانده استان. در این راستا باید برای توسعه مناطق و شهرهای توسعه نیافته در بستر برابری اقتصادی و عدالت اجتماعی تلاش کرد تا نابرابری کاهش یابد. در این میان برنامه ریزی و مدیریت توسعه شهری در قالب برنامه های منطقه ای و ملی به عنوان راهبردی منطقی و مفید برای رفع نابرابری در منطقه نقش مهمی ایفا می کند.

مبانی نظری

عدل در این لغت به معنای حفظ یک چیز و انصاف، مساوات، بخشش و انصاف، قضاوت صحیح، میزان و متوازن است. در این اصطلاح، حد وسط میان افراط و تفریط است که عبارت است از تطبیق قوه عملی و تهذیب آن، و از این جهت از مهم ترین فضایل اخلاقی به شمار می رود، چنان که امام خمینی در این باره می نویسد: و یکی از مهمترین فضایل اخلاقی، اما عدالت مطلقاً همه فضایل درونی و ظاهری، جسمانی، قلبی، روحی و روحی است. عدالت در کلام امیرمؤمنان علی (ع) یعنی هر چیزی را در جای خود قرار دادن و حق هر چیزی را رعایت کرد و به هر صاحب حقی حق داد. توزیع عادلانه فضایی امکانات و منابع بین محیط های مختلف شهری و دسترسی برابر شهروندان به آنها

مترادف با عدالت اجتماعی است، زیرا عدم توزیع عادلانه منجر به بحران‌های اجتماعی و مشکلات پیچیده فضایی می‌شود و توزیع عادلانه نیز مبنایی برای ایجاد متوازن خواهد بود. توسعه مناطق شهری. بنابراین توزیع بهینه و اصولی خدمات و امکانات شهری، مطابق با عدالت اجتماعی، از اهمیت بالایی در فرآیند برنامه‌ریزی شهری برخوردار است (خلیجی و همکاران، ۱۳۹۹).

امروزه در سطح سیاسی، سه نظریه فلسفه سیاسی، سه مکتب اصلی عدالت وجود دارد: آثار بسیار تأثیرگذار و بحث‌برانگیز ارسطو در مورد عدالت، اساس نظریه‌های نو ارسطویی و فردگرایانه عدالت را تشکیل می‌دهد، مانند فلسفه عینی‌گرای نیچه‌ای آیین‌رند. مهمترین کار روش‌شناختی ارسطو تمایز او بین عدالت اصلاحی و توزیعی بود. نظریه پردازان قرارداد اجتماعی دیدگاه‌های لیبرال اولیه خود را با فرضیه رایج قرارداد اجتماعی توجیه می‌کنند: یک جامعه لیبرال و دموکراتیک باید مبتنی بر انتخاب آزادانه عوامل منطقی و خودمختار باشد.

رابرت ناسیک از مخالفان سرسخت سودگرایی بود، حتی بیشتر از رالز. بنابراین، او اساساً با دخالت دولت بر اساس مقایسه مطلوبیت و رفاه مخالف بود. به گفته نصیک، یک دولت حداقلی برای حمایت از حقوق مسلم افراد (به ویژه حق مالکیت) ضروری است. او مانند رالز معتقد بود که دولت نباید در حقوق و آزادی‌های اساسی افراد دخالت کند. با این حال، ایده فرصت‌های برابر را در نظام حقوقی خود نمی‌پذیرد. به گفته وی، اموال مبتنی بر حقوق ذهنی حاصل از تحصیل کالای بدون مالک، مبادله آزاد منابع یا انتقال قانونی موجه است. برداشت دیگری از عدالت با نظریه عدالت به عنوان اهتمام لازم مخالف است؛ بنابراین، توزیع عادلانه حقوق مالکیت معنوی وجود ندارد و تنها نحوه ایجاد و انتقال حقوق مالکیت معنوی وجود دارد. این مشکل نیز یک نظریه نازک است. حقوق ذهنی را توسعه می‌دهد و مشکلات گسترده بی‌عدالتی‌های گذشته را از بین می‌برد.

فردریش هایک عدالت اجتماعی را سرابی می‌داند، مفهومی دست‌نیافتنی که بر اساس دیدگاهی معیوب از بازار است. از نظر هایک نمی‌توان بازار را منصفانه یا ناعادلانه دانست، زیرا بازار مانند یک پدیده طبیعی است. توصیف نتیجه یک فرآیند بازار (به ویژه نابرابری) به عنوان منصفانه یا ناعادلانه بی‌معنی است. بازار بالاترین شکل سازمان اقتصادی از نظر کارایی و در نتیجه رفاه است. توزیع نابرابر ثروت در یک سیستم بازار نیز بهترین توزیع برای کم‌مزیت‌ها است، اما در درازمدت هر توزیع غیربازاری آسیب خواهد دید. نزدیکی‌های به فایده‌گرایی روشن است، اما او به مفروضات رالز نیز بسیار نزدیک است.

یکی از اصول اصلی که اکثر نظریه‌ها آن را مبنای برنامه‌ریزی می‌نامند، اصل عدالت اجتماعی است که یکی از اصولی است که زیربنای اندیشه‌های نهادهای برنامه‌ریزان، تشویق و تقویت روابط است. از نظر جغرافیایی، عدالت اجتماعی در یک شهر معادل توزیع عادلانه امکانات و منابع در میان مناطق مختلف شهری با مشارکت برابر شهروندان است. زیرا توزیع نابرابر آنها مشکلات اجتماعی و فضایی ایجاد می‌کند. روش‌های به حداقل رساندن باید هدایت‌کننده توزیع منابع محلی باشد. از جمله مهمترین شاخص‌های عدالت اجتماعی در بافت شهرها و توسعه شهری، باید به سه شاخص توزیع عادلانه امکانات و خدمات شهری، رعایت استانداردهای پایین خدمات شهری و ارزش افزوده زمین توجه بیشتری کرد.

شهر میانه اندام

اصطلاح شهر میانی خود مفهوم اندازه، وسعت و ابعاد یک شهر کم‌بار را تداعی می‌کند و وسعت شهرهایی که سطح میانی سلسله مراتب شهری را تشکیل می‌دهند از کشوری به کشور دیگر متفاوت است. مدل‌های سکونتگاه شهری، سطوح توسعه، پیامدهای آن و ساختارهای اقتصادی (علی اکبری و همکاران، ۱۳۹۸). این طرف:

الف- باید تراکم منطقه را در منطقه ارزیابی کنیم. ب- در عین حال وسعت جمعیت شهر نقشی را که در منطقه ایفا می‌کند نشان نمی‌دهد، بنابراین باید بر کار و نقش شهر در شبکه شهر تأکید شود. (کامران و همکاران، ۱۴۰۰). از آنجایی که مفهوم «کل یا کل» در کشورهای مختلف متفاوت خواهد بود، وسعت نسبی مساحت مناسب‌ترین معیار برای درک عمومی آن چیزی است که کل شهر نامیده می‌شود (احمدی و همکاران، ۱۳۹۷). در ایران، بحث شهرهای مرکزی برای اولین بار به طور رسمی در گزارش‌های زمین‌شناسی (ستیران) در سال ۱۳۵۶ مطرح شد و تقسیم‌بندی ۲۵ تا ۲۵۰ هزار نفری را انتخاب کردند (قاسمی، ۱۳۹۳). بر این اساس در این پژوهش ضمن در نظر گرفتن تمامی محدودیت‌های ناشی از تعریف آماری وسعت شهر، شهری با جمعیت ۱۰۰۰۰۰ تا ۲۵۰۰۰۰ نفر به عنوان شهر متوسط تعریف می‌شود. شهرهای کوچک و متوسط یا مراکز کوچک شهری در حوزه مدیریت شهری و نقش آنها در توسعه منطقه یکی از موضوعات مهم در جامعه علمی محلی است. در مورد نقش آنها در گسترش توسعه نوین، نقش آنها در توسعه روستایی، نقش آنها به عنوان نهادهای رفاهی و نقش آنها

در جلوگیری از مهاجرت روستایی دیدگاهها و نظرات مختلفی وجود دارد. در کشورهای در حال توسعه شهرهای بزرگی که ارتباطات کامل ندارند و شهرهای متوسط و کوچک بسیاری از مشاغل بالا، سطوح اجتماعی و اقتصادی را اشغال می کنند و شهرهای کوچک و متوسط که ارتباط ضعیفی با جوامع زیر مجموعه خود مانند جوامع و جوامع وابسته دارند (ایمانی و همکاران، ۱۳۹۷). به طور کلی، خود کلمه "مرکز شهر" وسعت، مقیاس و وسعت شهر را به ذهن متبادر می کند. بنابراین تراکم جمعیت آن در منطقه باید محاسبه شود. بنابراین استفاده از روش های کمی ضروری است. در عین حال باید توجه داشت که وسعت شهر لزوماً به معنای نقشی که در محیط زیست دارد نیست. بنابراین باید بر نقش و نقش شهر در شبکه شهر تأکید کرد (González-García, S., 2019). از آنجایی که مفهوم متوسط یا متوسط در کشورهای مختلف متفاوت خواهد بود، در درک کلی آنچه شهرهای متوسط نامیده می شود، مناسب ترین تعیین اندازه جمعیت است که به دلیل موقعیت محلی، تعداد افراد کشور است. و برنامه ریزی و سیستم های شهری. در فرانسه ۲۰۰۰۰ تا ۲۰۰۰۰۰ نفر در شهرهای متوسط، در انگلستان ۵۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰۰ نفر، در ایتالیا ۲۰۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰۰ نفر، در چین ۲۰۰۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰۰۰ نفر از گروه های متخصص در مرکز ۵ واحد کار می کنند. این شهرها را بین ۲۵۰۰۰ تا ۲۵۰۰۰۰ نفر تقسیم کرده اند. نظرات کارشناسان این حوزه متفاوت است از جمله لاول که می گوید: بیش از ۱۰۰ هزار نفر در شهرهای مرکزی هستند. پیر ژرژ شهرهای متوسط یا متوسط را ۵۰ تا ۱۵۰ هزار نفر می داند. زنجانی شهرهای متوسط را ۵۰ تا ۱۰۰ هزار نفر، سعیدنیا را ۱۰۰ تا ۲۵۰ هزار نفر و گیتی اعتماد را ۲۵۰ تا ۵۰۰ هزار نفر می داند (زیاری و عزیزی، ۱۳۹۲). در ایران برای اولین بار در گزارش پژوهشی جهان (ستیران) در سال ۱۳۹۵ به طور رسمی به بحث شهرهای مرکزی اشاره شد و نسبت ۲۵ هزار به ۲۵۰ نفر را انتخاب کردند و از نظر اجتماعی شهرهای مرکزی شبیه به هم و از نظر زمانی هستند. همان ویژگی های متفاوت از شهرهای قبلی و گروه های بعدی. در گروه شهرها، شباهت شهرهای بزرگ به دلیل وجود تجارت و خدمات و شباهت آنها به شهرهای کوچک به دلیل اشتغال بخش زیادی از جمعیت در فعالیت های کشاورزی است. دنیای دوگانه جامعه در شهرهای مرکزی به دلیل ساختار اقتصادی دوگانه این گونه شهرهاست. از نظر اقتصادی، شهرهای مرکزی تمایل به فعالیت های تجاری و خدماتی بالاتری دارند و اشتغال در بخش های صنعتی بیشتر در بخش صنعتی کوچک متمرکز است (سیف الدینی، احمد، زیاری و عزیزی، ۱۳۹۲).

جدول ۱. مفاهیم، ویژگی ها، اهداف و سیاست های شهرهای کوچک

مفاهیم محوری	ویژگی ها	اهداف	سیاست
شهرهای کوچک	- تراکم نسبی و جمعیت کمتر - جمعیت بین ۲۵ تا ۵۰ هزار نفر دارند. - کارکرد کشاورزی در این شهرها هنوز وجود دارد - ترکیبی از خصوصیت شهری و روستایی دارد - به صورت شهرستان با مدیریت فرماندار اداره می گردد.	- جلوگیری از شهرنشینی شتابان - کاهش سیل مهاجرت های روستایی به شهرهای بزرگ - کاهش سهم شهرهای بزرگ از سرمایه گذاری ها جهت جهت جلوگیری از تمرکز گرایی و قطب گرایی منطقه ای - کاهش مشکلات شهرهای بزرگ (مسکن، حمل و نقل و...)	- توسعه شهرهای کوچک از طریق استراتژی نیازهای پایه - کاهش وابستگی شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ - سیاست برنامه ریزی از پایین به بالا - لرزم توجه و برنامه ریزی از پایین به بالا - لزوم توجه و برنامه ریزی برای شهرهای کوچک به جای کلان شهرها به عنوان محور در مقابل روستا
تغادل کالبدی-فضایی (تغادل بخشی منطقه ای)	- توزیع جمعیت و امکانات به گونه ای متعادل در سطح منطقه - شبکه شهری و منطقه ای دارای نظم است. فاصله رتبه ای بین شهرها به صورت سلسله مراتبی است و یک شهر بر دیگر شهرهای تسلط ندارد (نخست شهری)	- کاهش نابرابری های درون منطقه ای - کاهش نخست شهری و تسلط یک شهر بر شهرهای دیگر - توسعه متوازن زیر ساخت ها - ایجاد تعادل در شبکه شهری	- ایجاد صنایع پیشرو جهت اشتغال پایدار - تخصیص منابع دولتی بیشتر به شهرهای کوچک جهت کاهش نابرابری ها - ایجاد سلسله مراتب شهری و منطقه ای جهت ارائه کالا و خدمات در سطح منطقه

روش پژوهش

هدف اصلی این پژوهش، بررسی مطالعات عدالت اجتماعی با تأکید بر توسعه شهرهای میانی استان آذربایجان شرقی است. پژوهش حاضر نوعی پژوهش آمیخته است که با استفاده از آمار (پرسشنامه های نیمه ساختاریافته) و آمار (پرسشنامه لیکرت) در مرحله اول، عوامل اجتماعی در حوزه مورد مطالعه از دیدگاه کاربران محلی به دست آمد. استفاده از آنها مصاحبه های غیررسمی برای دستیابی به این هدف، مصاحبه های مختلفی با ۵۰ نفر از کارشناسانی که با حداقل مدرک تحصیلی در دانشگاه تحصیل کرده اند، انجام شد. تجزیه و تحلیل داده های مصاحبه ۵۰ از روش کد باز استفاده شد و به این ترتیب کدگذاری داده های مصاحبه

در دو مرحله اولیه یا کدگذاری اول و دوم سطح متوسط یا کدگذاری انجام شد. در سطح کدگذاری ۳۰ مورد مرتبط با بهبود زندگی مردم شناسایی شد. در مرحله دوم پژوهش، برای شناسایی و تحلیل ایده‌ها، میزان تطابق نظری آنها با نتایج مرحله اول، ۳۰ مورد به شرح زیر شناسایی شد. مبنای طراحی سوالات به روش لیکرت ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه‌ای است که بر اساس هدف پژوهش طراحی شده است. کمیته کارشناسان اعتبار سند را تایید کردند. سپس با استفاده از فرآیند آلفای ویژه کرونباخ در نرم افزار SPSS، پایایی بخش‌های مختلف سوالات تحقیق از ۰/۷۶ تا ۰/۷۹ به دست آمد. داده‌های پژوهش حاضر در دو بخش تحلیل آماری و تحلیل آماری با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در بخش تجزیه و تحلیل آماری، داده‌های تحقیق با استفاده از آمارهایی مانند فراوانی، میانگین، انحراف معیار و مقدار تفاوت تشریح می‌شود و در بخش آمار، مهم‌ترین روش آماری مورد استفاده در این تحقیق، تحلیل آماری است. تحلیل عاملی، تحلیلی آماری از مسیرهای متعددی است که مستقل و وابسته به حساب نمی‌آیند. زیرا این روش یکی از روش‌های وابسته به هم است که در آن به نظر می‌رسد همه متغیرها به یکدیگر وابسته هستند و محدودیت بسیاری در برخی موارد ثابت شده است.

جدول ۲. شاخص‌های عدالت اجتماعی در توسعه یافتگی شهرهای میانی

مؤلفه	نماد	شاخص
اجتماعی	۱X	درصد جمعیت نسبت به کل شهری
	۲X	درصد جمعیت مردان
	۳X	درصد جمعیت زنان
	۴X	نسبت تعداد دانشجویان به کل جمعیت
	۵X	نسبت جنسی
	۶X	امید به زندگی
	۷X	نظام شهری
	۸X	پیوندهای اجتماعی
اقتصادی	۹X	درصد شاغلان صنعت به کل شاغلین
	۱۰X	شاغلان حمل و نقل به کل شاغلین
	۱۱X	درصد شاغلان آموزش به کل شاغلین
	۱۲X	درصد شاغلان بهداشت به کل شاغلین
	۱۳X	درصد شاغلان قانون به کل جمعیت
	۱۴X	بار معیشتی واقعی
	۱۵X	نرخ واقعی بیکاری
	۱۶X	نرخ واقعی اشتغال
	۱۷X	شاغلین صنعتی به ۱۰۰۰۰ نفر
	۱۸X	بار تکفل (معکوس)
	۱۹X	ضریب جینی
	۲۰X	پیوندهای اقتصادی
آموزشی	۲۱X	تعداد مدرسه ابتدایی به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر
	۲۲X	تعداد مدرسه راهنمایی به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر
	۲۳X	تعداد دبیرستان به ازای هر ۱۰۰۰۰ نفر
	۲۴X	درصد باسوادی
	۲۵X	تعداد کتابخانه‌ها به ازای ۱۰۰۰۰ نفر
	۲۶X	درصد مسکن بادوام در نقاط شهری
	۲۷X	سرانه فضای سبز
کالبدی	۲۸X	اتوبوس
	۲۹X	معايير با دوام
	۳۰X	سرانه شبکه معابر

محدوده مورد مطالعه

واژه شهر مرکزی خود یادآور مفهوم وسعت، وسعت و ابعاد یک شهر است و بار کوچکی را به دوش می‌کشد، وسعت آن شهرها که سطح میانی سلسله مراتب شهر را بین کشورها متفاوت و وابسته می‌کند. الگوی سکونتگاه شهری، سطح توسعه یافتگی و ساختار اقتصادی (هدایانی و رحیمی، ۱۳۹۲). این طرف:

منطقه ایران اسلامی معروف به آذربایجان شرقی با مساحت تقریبی ۴۵۴۹۰٫۸۹ کیلومتر مربع در گوشه شمال غربی فلات ایران قرار دارد. رود ارس در جمهوری آذربایجان است. این کشور با نخجوان و ارمنستان همسایه است و رودخانه قطور و دریاچه ارومیه مرز غربی با آذربایجان غربی را تشکیل می‌دهند. کوه‌ها در جنوب دره‌ها، توپوگرافی آذربایجان غربی و استان زنجان به دلیل وسعت دشت‌ها و دشت‌ها دلیل آن است. در شرق، دره رودخانه دره رود. کوه‌های سبلان و چیل نور؛ گردنه ساین در جنوب و رودخانه غزال اوزن این منطقه را از استان اردبیل جدا می‌کند. با توجه به مختصات جغرافیایی ۴۵، ۳۶ و ۲۶؛ ۳۹ مدار شمالی که انتهای شمالی و جنوبی را پوشش می‌دهد و ۴۵؛ ۰۵ و ۲۲؛ ۴۸ نصف النهار شرقی انتهای غربی و شرقی ایالت را پوشش می‌دهد.

آذربایجان شرقی ۲۳۵ کیلومتر با جمهوری آذربایجان و جمهوری‌های شوروی سابق مرز مشترک دارد. در این منطقه از آذربایجان شرقی دو شهرستان استان با جمهوری آذربایجان ۲۰۰ کیلومتر و با جمهوری ارمنستان ۳۵ کیلومتر مرز مشترک دارند. در حال حاضر ارتباط این استان مرزی تنها از سه مسیر جلفا رحمت الله است که جلفا در این مسیر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. شهر مرزی زولفا از طریق راه آهن نخجوان، ایروان و تفلیس به جمهوری اوکراین و بندر دریای سیاه (یک مسیر ارتباطی مهم بین المللی که تنها ۲۶۰ کیلومتر در یک خط مستقیم است) متصل است. این مضمون و همجواری استان با دریای سیاه از نظر فضای ارتباطی جایگاه ویژه‌ای به آن بخشیده است. آذربایجان شرقی از جنوب با استان زنجان هم مرز است که بخش جنوبی شهرستان شیرمک و میانه است. علیرغم وحدت قومی و فرهنگی، وجود موانع طبیعی بین دو استان و همچنین وجود مقاصدی مانند تهران در دو طرف محور تبریز - زنجان (که هر گونه حرکت اجتماعی-اقتصادی در این محور را به خود جلب می‌کند). روابط همسایگی در امتداد این محور خبر خوبی نداشت. به همین دلیل شهرستان‌های شپرد و هسترود از شهرستان‌های منزوی و دورافتاده در استان هستند.

بر اساس آخرین تقسیم بندی سیاسی سال ۱۳۹۴، استان آذربایجان شرقی از ۲۰ شهرستان، ۴۴ بخش، ۶۲ بخش و ۱۴۲ دهستان تشکیل شده است. در بین شهرستان‌های استان، شهرستان میانه با ۵۵۹۵٫۳۰ کیلومتر مربع بیشترین وسعت و شهرستان عجب‌شیر با ۷۳۸۰٫۴۴ کیلومتر مربع کمترین مساحت استانی را به خود اختصاص داده‌اند.

شکل ۱. محدوده استان آذربایجان شرقی

جدول ۳. تعداد شهرستان، بخش، شهر و دهستان بر اساس تقسیمات کشوری

سال	تعداد شهرستان	تعداد بخش	تعداد شهر	تعداد دهستان
۱۳۸۰	۱۹	۴۱	۵۳	۱۳۹
۱۳۸۵	۱۹	۴۲	۵۷	۱۴۱
۱۳۹۰	۲۰	۴۴	۵۹	۱۴۲
۱۳۹۱	۲۰	۴۴	۵۹	۱۴۲
۱۳۹۲	۲۰	۴۴	۶۲	۱۴۲
۱۳۹۳	۲۰	۴۴	۶۲	۱۴۲
۱۳۹۴	۲۰	۴۴	۶۲	۱۴۲
۱۳۹۵	۲۰	۴۴	۶۲	۱۴۲

منبع: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان آذربایجان شرقی معاونت آمار و اطلاعات

جدول ۴. مشخصات عمومی شهرستان‌ها بر اساس تقسیمات کشوری در پایان سال: ۱۳۹۵

شهرستان	مساحت (کیلومتر مربع)	تعداد بخش	تعداد شهر	تعداد دهستان
کل استان	۴۵۴۹۰٫۸۹	۴۴	۶۲	۱۴۲
آذرشهر	۸۴۰٫۰۰	۳	۴	۷
اسکو	۱۷۶۲٫۵۹	۲	۳	۵
اهر	۳۰۷۳٫۹۳	۲	۲	۹
بستان‌آباد	۲۷۹۵٫۰۰	۲	۲	۹
بناب	۷۷۸٫۷۵	۱	۱	۳
تبریز	۲۱۶۷٫۱۹	۲	۴	۶
جلفا	۱۶۷۰٫۳۱	۲	۳	۵
چاراویماق	۳۲۰۸٫۱۲	۲	۱	۶
خداآفرین	۱۵۲۵٫۷۱	۳	۱	۷
سراب	۳۴۵۲٫۱۸	۲	۴	۹
شبه‌ستر	۲۶۲۹٫۶۹	۳	۹	۸
عجب‌شیر	۷۳۸٫۴۴	۲	۲	۴
کلیبر	۲۰۷۱٫۹۷	۲	۲	۷
مراغه	۲۱۸۵٫۶۵	۲	۲	۶
مرند	۳۲۸۵٫۶۲	۲	۵	۹
ملکان	۱۰۰۶٫۸۷	۲	۳	۵
میانه	۵۵۹۵٫۳۰	۴	۴	۱۷
ورزقان	۲۳۶۸٫۱۳	۲	۲	۷
هریس	۲۳۴۵٫۴۳	۲	۵	۶
هشتروند	۱۹۹۰٫۰۱	۲	۲	۷

منبع: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان آذربایجان شرقی معاونت آمار و اطلاعات، ۱۳۹۷

بحث و یافته‌ها

الف. نتایج توصیفی: اولویت بندی عوامل موثر بر بهبود عدالت شهرهای میانی

به منظور تعیین مهم‌ترین عوامل بهبود امنیت اجتماعی از دیدگاه کارشناسان و خبرگان در استان، میانگین رتبه‌ای نظر کارشناسان و خبرگان محاسبه و اولویت بندی گردید.

شاخص ها	میانگین	انحراف معیار	شاخص ها	میانگین	انحراف معیار
x1	3,26	1,098	x16	3,47	,905
x2	3,47	1,172	x17	3,68	,820
x3	3,42	,692	x18	3,53	,964
x4	3,58	,838	x19	3,47	,772
x5	3,84	,765	x20	2,89	1,243
x6	3,16	,688	x21	3,37	,955
x7	3,11	1,150	x22	3,53	,905
x8	3,11	,994	x23	3,05	,970
x9	3,16	1,068	x24	3,32	,946
x10	3,11	,994	x25	3,32	1,003
x11	3,21	1,084	x26	۲۶2,	1,32674
x12	3,32	1,003	x27	۵۷2,	1,01739
x13	3,26	1,147	x28	۱۰2,	,73747
x14	3,16	1,259	x29	۴۷2,	1,07333
x15	3,16	1,259	x30	۳۶3,	4,68106

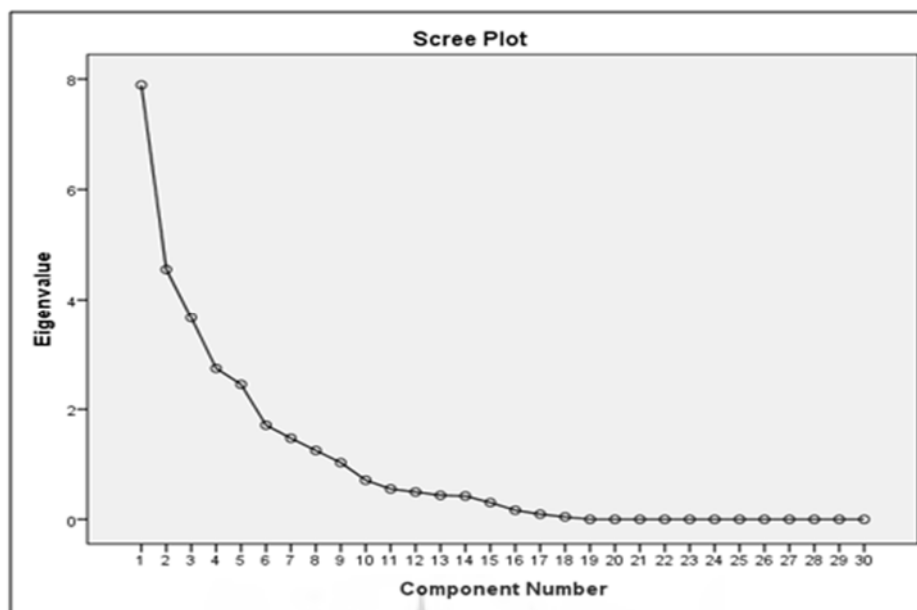
منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

ب. نتایج استنباطی: برای تعیین مهم‌ترین عوامل عدالت اجتماعی شهرهای میانی استان آذربایجان شرقی، از تحلیل عاملی استفاده شد. محاسبات انجام شده در جدول (۵) نشان می‌دهد که جهت تعیین انسجام درونی داده‌ها برای بهره‌گیری از تکنیک تحلیل عاملی از آزمون KMO و بارتلت استفاده گردید و در این بخش مقدار KMO برابر ۰,۵۶۴ و نیز آماره بارتلت برای تعیین عوامل عدالت اجتماعی نیز برابر با ۷۹۱۵,۶۲۷ به دست آمد که در سطح یک ۰,۰۰۱ معنی دار می‌باشد. بنابر این داده‌های موجود برای تحلیل عاملی مناسب تشخیص داده شدند.

جدول ۵. مقدار KMO و آزمون بارتلت

Sig	Bartlet Test	تحلیل عاملی KMO
۰,۰۰۱	۷۹۱۵,۶۲۷	۰,۵۶۴

پس از آن همان طوری که شکل (۲) نشان می‌دهد برای تعیین عوامل از نمودار سنگریزه‌های مقدار ویژه و درصد واریانس استفاده گردید. بر این اساس ۹ عامل شناسایی شدند که در مجموع (۸۹/۲۳۷) درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند.

شکل ۲. نمودار سنگریزه‌ای برای تعیین تعداد عامل‌ها

همچنین همانطوری که در جدول (۶) ملاحظه می‌شود در این تحقیق، با توجه به ملاک کیسر، ۹ عامل دارای مقدار ویژه بالاتر از یک برای عوامل عدالت اجتماعی استخراج شد. پس از چرخش عاملی به روش وریماکس، متغیرهای مربوط به عوامل عدالت اجتماعی از دیدگاه خبرگان و کارشناسان در ۹ عامل طبقه بندی شدند.

جدول ۶. عوامل استخراج شده با مقادیر ویژه و درصد واریانس قبل از چرخش

عوامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد تجمعی
عامل اول	7,893	26,309	26,309
عامل دوم	4,552	15,175	41,484
عامل سوم	3,667	12,222	53,706
عامل چهارم	2,742	9,141	62,847
عامل پنجم	2,452	8,174	71,021
عامل ششم	1,711	5,703	76,724
عامل هفتم	1,474	4,912	81,636
عامل هشتم	1,251	4,169	85,805
عامل نهم	1,029	3,431	89,237

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

چرخش عامل‌ها و نام گذاری آنها

تحلیل عاملی عوامل بهبود عدالت اجتماعی در استان آذربایجان شرقی همان طوری که گفته شد در این پژوهش برای تسهیل در تفسیر عامل‌ها و ساده کردن ساختار آنها از چرخش عاملی از نوع واریماکس استفاده شده است. جدول (۷) عامل استخراج شده همراه با مقادیر ویژه و درصد واریانس را بعد از چرخش نشان می‌دهد. همان طوری که ملاحظه می‌شود عامل اول بیشترین سهم را دارا می‌باشد.

جدول ۷. عوامل استخراج شده با مقادیر ویژه و درصد واریانس بعد از چرخش

عوامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد تجمعی
عامل اول	4,383	14,610	14,610
عامل دوم	3,961	13,205	27,815
عامل سوم	3,562	11,873	39,688
عامل چهارم	3,482	11,608	51,295
عامل پنجم	3,143	10,476	61,771
عامل ششم	2,478	8,259	70,030
عامل هفتم	2,252	7,505	77,535
عامل هشتم	1,767	5,892	83,427
عامل نهم	1,743	5,810	89,237

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

همچنین برای تعیین سطح معنی داری و بیان نقش هر متغیر در عامل مربوط، در پژوهش حاضر متغیرهایی که بار عاملی بیش از ۰,۳۳ داشتند مدنظر قرار گرفتند. نتایج حاصل نشان می‌دهد که تمام متغیرهای وارد شده، دارای بار عاملی ۰,۳۳ می‌باشند.

جدول ۸. شاخص‌های مربوط به هر یک از عوامل و بار عاملی بدست آمده از ماتریس دوران یافته

شاخص‌ها	بار عاملی	شاخص‌ها	بار عاملی
x1	0,894	x16	0,880
x2	0,973	x17	0,809
x3	0,851	x18	0,899
x4	0,937	x19	0,829
x5	0,880	x20	0,839
x6	0,911	x21	0,898
x7	0,894	x22	0,920
x8	0,923	x23	0,873
x9	0,912	x24	0,850
x10	0,900	x25	0,895
x11	0,909	x26	0,903
x12	0,827	x27	0,839
x13	0,923	x28	0,848
x14	0,958	x29	0,964
x15	0,958	x30	0,875

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

نتیجه‌گیری

ایده عدالت و برابری یکی از بحث برانگیزترین اندیشه‌های تاریخ اندیشه سیاسی است و تعاریف و اندیشه‌های بسیاری در مورد آن ارائه شده است. به عبارت دیگر، از زمانی که نابرابری بین مردم به وجود آمده، مشکل برابری و تلاش برای اجرای عدالت نیز ایجاد شده است. اهمیت موضوع عدالت زمانی افزایش می‌یابد که در فضاهای انسانی مانند جوامع اعمال شود. امروزه شهرها صرف نظر از موقعیت اقتصادی و سیاسی خود، کانون درگیری‌های اجتماعی شده اند. سوسیالیست‌های مختلف کاملاً از خود بیگانه شده اند و شکاف بین ثروتمندان و فقیرها دائماً در حال افزایش است. در کشورهای توسعه یافته، شهرنشینان به تمام امکانات کمک‌های اجتماعی با هزینه مناسب دسترسی دارند. از سوی دیگر، در کشورهای در حال توسعه، بسیاری از شهروندان به خدمات اولیه دسترسی ندارند. در بسیاری از مناطق توسعه سریع شهری در کشورهای جهان سوم، تقاضا برای خدمات عمومی بیش از ظرفیت عمومی و منابع خصوصی موجود است. بر اساس این واقعیت، استدلال می‌شود که یک وضعیت خطرناک به سرعت در برخی از شهرها رخ می‌دهد. این مشکل علاوه بر کمبود منابع، به دلیل رشد بی برنامه و روش‌های ناکافی توزیع کار است. در این پژوهش سعی شده است با استفاده از مطالعات پژوهشی و

با استفاده از منابع جمعیتی، حمل و نقل، آموزش و پرورش، وضعیت عدالت اجتماعی در شهر تبریز نشان داده شود. یافته‌ها نشان می‌دهد که از نظر کارشناسان و رهبران سازمان‌های مختلف، مهم‌ترین نکته در تحقق عدالت برای مردم، دانش اقتصادی و سایر عواملی است که می‌تواند تصمیم‌گیری و تصمیم‌گیری، طراحی و بازتولید توسعه اقتصادی را بهبود بخشد. بر اساس شاخص‌های پژوهش نسبت جنسی و نرخ واقعی اشتغال در میزان عدالت اجتماعی استان آذربایجان شرقی دارای میانگین بیشتری هستند.

منابع

۱. احمدی، ح.، و مهدوی، م.، و شکری فیروزجاه، پ. (۱۳۹۷). تحلیلی بر عملکرد شهرهای میانی در توسعه منطقه‌ای (مورد شناسی: شهر بابل). جغرافیا و آمایش شهری - منطقه‌ای، ۸(۲۹)، ۹۱-۱۰۶.
۲. امان پور، سعید، حسن پور، سحر. (۱۳۹۷). تحلیلی بر پویایی نظام سلسله مراتب شهری استان گلستان (۹۰ - ۱۳۵۵). اندیشه جغرافیا، ۹(۱۸)، ۲۳-۴۳.
۳. ایمانی، بهرام، جودی گل‌لر، پویا، حیدروند، مسعود. (۱۳۹۷). واکاوی نقش شاخص‌های توسعه پایدار شهری در ساماندهی نواحی دچار افت شهری (مطالعه موردی: محله عالی‌قاپوی اردبیل پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری ۳(۴)، ۷۱۷-۷۳۳.
۴. باباخان زاده، ادریس، پاهکیده، اقبال، حیدری فر، محمد رئوف، آهنگری، شورش (۱۳۹۳). تغییرات نظام سلسله‌مراتب شهری در استان لرستان در دوره زمانی ۹۰-۱۳۵۵ پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، ۲(۳)، ۴۰۹-۴۳۳.
۵. خلیجی، محمد علی، حاجی نژاد، اجالال، مهدیخواه، امین. (۱۳۹۹). تحلیل فضایی عدالت اجتماعی در کلانشهر تبریز با استفاده از تحلیل عاملی. فصلنامه علمی - پژوهشی برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۱۰(۳۷)، ۱۰۹-۱۲۲.
۶. زیاری، ک.، و عزیزی، م. (۱۳۹۲). ویژگی شهر میانی ابهر، نقش و عملکرد آن در توسعه فضایی استان زنجان. تحقیقات جغرافیایی، ۲۸(۱) (پیاپی ۱۰۸)، ۷۴-۵۵.
۷. سربابی، م.، و شاه کرمی، ن.، و فتایی، م.، و سلطانی، م. (۱۳۹۳). تعیین نظام سلسله‌مراتبی شهرهای استان لرستان بین سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۳۵ با مدل‌های همسایگی، آنتروپی و حد اختلاف طبقه‌ای. برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۴(۱۳)، ۱-۱۲.
۸. سیف‌الدینی، فرانک، پوراحمد، احمد، زیاری، کرامت‌الله، دهقانی الوار، سیدعلی نادر. (۱۳۹۲). بررسی بسترها و موانع رشد شهر هوشمند در شهرهای میانی مطالعه موردی: شهر خرم‌آباد، مجله علمی "آمایش سرزمین" ۵(۲)، ۲۴۱-۲۶۰.
۹. شمعی، ع.، و جمهوری، ع. (۱۳۹۳). بررسی و تحلیل روند تحولات نظام شهری استان ایلام طی سالهای ۱۳۴۵ تا ۱۳۸۵. برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۴(۱۴)، ۴۳-۵۸.
۱۰. شورمیچ، رمضانعلی، بدر یفر، منصور. (۱۳۸۵). بررسی و تحلیل سازمان فضایی شبکه شهری استان قزوین. جغرافیای سرزمین شماره ۲ (پیاپی ۱۰)، ۴۰-۶۲.
۱۱. علی‌اکبری، اسماعیل، شاطریان، محسن، شیخ‌زاده، فاطمه. (۱۳۹۸). سنجش ظرفیت اجتماعی در پذیرش اصول رشد هوشمند در نواحی شهری (مطالعه موردی: کاشان). پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، ۷(۲)، ۲۳۹-۲۶۴.
۱۲. قاسمی، ف.، و رضایی، م.، و ستوده، ح. (۱۳۹۲). تحلیل سلسله‌مراتب شهری استان فارس طی ۱۳۹۰-۱۳۴۵. پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۴(۱۴)، ۴۱-۶۰.
۱۳. قرخلو، م.، و حسینی امینی، ح.، و رجایی، س. (۱۳۸۷). نقش شهرهای میانی در تعادل ناحیه‌ای مورد مطالعه: شهر میانی شهرضا (استان اصفهان). جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۷(۱۱)، ۱۴۷-۱۶۶.
۱۴. قزلباش، سمیه، سجادی، ژیلا، صرافی، مظفر، کلانتری، محسن. (۱۴۰۰). تبیین پویایی‌ها و عدم تعادل‌های منطقه‌ای سکونتگاه‌های شهری استان زنجان. فصلنامه علمی - پژوهشی برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۱۱(۴۱)، ۱۷-۳۴.

۱۵. کامران دستجردی، حسن، زیاری، کرامت الله، قربانی، رامین. (۱۴۰۰). ارزیابی ابعاد تغییر قلمروهای مدیریتی در منطقه کلان‌شهری تهران (مطالعه موردی: جداسازی سیاسی-اداری فردیس از شهر کرج). پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری ۹ (۲)، ۵۵۵-۵۸۷.
۱۶. مستوفی الممالکی، رضا، شاه کرمی، نعمت، فتایی، مجتبی. (۱۳۹۶). ارزیابی نظام سلسله‌مراتبی شهری استان لرستان در دوره ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۰. پژوهش‌های جغرافیای انسانی ۴۹ (۱)، ۱۵۱-۱۶۶.
۱۷. هندو میکائیل، ایوانی هادی، نورقانی عبدالمجید (۱۴۰۰)، بررسی تأثیر تغییرات نظام فضایی خانه‌های مشهد بر سبک زندگی معاصر. مطالعات محیطی هفت حصار ۱۰ (۳۶): ۳۵-۵۸.
18. Camagni, R. P. (1993). From city hierarchy to city network: reflections about an emerging paradigm. In *Structure and change in the space economy* (pp. 66-87): Springer.
19. Fang, C., Pang, B., & Liu, H. (2017). Global city size hierarchy: Spatial patterns, regional features, and implications for China. *Habitat international*, 66, 149-162.
20. Sarvar, R. (2016). *Applied geography and Spatial planning*, Tehran: Samt
21. Tsydenova, N., Vázquez Morillas, A., & Cruz Salas, A. A. (2018). Sustainability assessment of waste management system for Mexico City (Mexico)—based on analytic hierarchy process. *Recycling*, 3(3), 45.
22. González-García, S., et al. (2019). "Embedding environmental, economic and social indicators in the evaluation of the sustainability of the municipalities of Galicia (northwest of Spain)." *Journal of Cleaner Production* 234: 27-42.

